

avui predomina en el català continental (Dfa. la considera la forma normal) i en la part sud del País Valencià. Una pronúncia amb *ny-*, que sembla ser prou antiga,³ apareix en moltes localitats valencianes.⁴ A Andorra és viva la forma *nyespa* (l'arbre *nyesper*), que sembla haver resultat de *nyespla* per una dissimilació;⁵ a Mondover (a l'extrem sud de València) es diu *nispola*,⁶ que és una extensió del murcià *nispola* (cf. la definició que dona GSoriano de *nispolero*: «el árbol que produce la *nispola*»; idèntica definició en J. Guillén García, *El Habla de Oribuela*, Alacant 1974, p. 293), que va d'acord amb les formes de l'Alt Aragó (veg. infra). En algunes localitats de l'Horta de València hom diu *nyispro*(l), *llispro*(l), segons l'anotació de JCoromines als anys trenta i deuen ser castellanismes (DECH IV, 230a40).⁷

Nespla ha tingut el sentit afectiu de 'cop violent al cap, bufetada': «Surten un parei de beies (=abelles) i s'hi aborden. I ell, bones *nesples* per allò on li pica ven!» (Mn. Alcover),⁸ «si et peguen una *nyespla* primer y en ella t'acoren, vejes què fas despues» (MGadea, *Terra del Xè II*, 134), i ha passat com a valencianisme al castellà del Villar del Arzobispo (veg. Llatas); cf. l'it. *nispole*, interjecció de sorpresa, i *nyesclo* 'cop violent', usat a Men. (altres variants en NYESCLO).⁹ Per a la fraseologia amb *nesples* (*nespres*), veg. *AlcM*; un exemple de l'expressió popular «A com van les *nespres*? Conforme cauen les bèsties», usada amb al·lusió als compradors innocents que no regategen, es pot veure en MGadea, *Terra del Xè I*, 316 (escrit *nyespres*).

Per al nom de l'arbre *nespler* és comú en texts antics: a més del doc. de 1213 de l'inicial, apareix en un text del S. xv (*AlcM*), en 1472 JEsteve, 1507 Busa-Nebr., 1575 OPou, *TbPu.*, p. 53; de *nesprer* tenim un exemple de 1588 en doc. de Castelló de la P. (n. 2). Avui *nespler* i *nesprer* corresponen generalment a la zona de *nespla* i *nespra* respectivament, però hi ha, a més, la forma femenina en *-era*, que apareix en DTo. 1647, Lacav. 1696 i Lab. 1839 (tots duen *nesplera*), i és vivaç actualment en certs llocs de Mall.⁹ de València, del Maestrat i del Priorat (*AlcM*).¹⁰ Les formes *nyisproner*, *-jer*, o *llisproner* que s'ouen en certs llocs de l'Horta de València s'han fet damunt *nyispro-lli-*, esmentats amunt.¹¹ Interessa notar *ñesploner* que figura en un doc. de 1588 de Castelló de la P. (n. 3).

Per a designar el nom del fruit de l'arbre, *Eriobotrya japonica*, és a dir, *nespler del Japó* (vulgarment *nisprrer*), s'usa molt sovint el vulgarisme *nisprra*, amb variants *ny-*, *nespro*, *nesplo*, i, a més, *nespró* (l'arbre *nesproner*),¹² i a la regió sud de València compareixen *nispol* (Biar), *nispola* (El Pinós), *nispolo* (Crevillent).

Els fets essencials relacionats amb l'etimologia foren sintetitzats pel DECH (s. v. *nispéro*),¹³ i els reproduïm aquí amb certes addicions. El llatí havia pres aquest mot del gr. *μειπλος*, nom de l'arbre, i *μειπλη*, fruit i l'arbre. En els autors llatins es troben *MESPILUM* i *MESPILUS*, tots dos com a nom de l'arbre i del fruit, encara que alguns distingeixen aplicant el primer a aquest i el segon a aquell. Aquest manlleu va sofrir al-

teracions en moltes parts. Ben aviat sembla haver-se creat una variant amb *-ŪLUS* o *-ŪLUM* amb un canvi de sufix. En alguns llocs va néixer una variant amb *N-* com a resultat d'una dissimilació de la *M-* davant de la labial *P*,¹⁴ en d'altres la *-L-* fou substituïda per *-R-* en virtut d'una etimologia popular que va voler veure en aquest estrangerisme un compost de *PIRUM*;¹⁵ tot això i certs encreuaments entre diferents variants van donar peu a una profusió enorme de formes romàniques. Notem que aquests canvis eren antics i en gran part es documenten en les glosses llatines, i una prova de l'antiguitat de les formes amb *N-* ens la mostra l'existència de *nespila* en l'alt alemany antic.

Les formes romàniques suposen en general una base en el singular *-UM* o en el plural neutre *-A*. El cat. *nespla* s'explica per *NESPILA* (CGL III, 88.21); són derivats de *NESPULA* (CGL III, 562.47) el cast. dialectal i murcià *nispola*,¹⁶ i alt aragonesos *niéspola*, *niásp*, *niézp* (RLiR XI, 68), i l'it. *nespola* (fruit) i l'arbre *nespolo* < *NESPULUM*. A la Península Ibèrica han predominat les formes amb *N-* i *-R-*: el cat. *nespra* i port. *niéspora* suposen **NESPIRA*; el cast. *nispéro* (antic *niéspéro*), nom del fruit i de l'arbre, prové del singular **NESPIRUM*, però a judicar per les dades del *DAut.* no falten variants com *niéspora* i *nispéra* usades com a nom del fruit; notem, a més, *niéspéro* (fruit i l'arbre) usual a la regió de Burgos (RFE III, 302) i *nispéro* (fruit) a Andalusia (Alc. Venc.).¹⁷ Han perdurat, a més, reflexos de les formes amb *M-*:¹⁸ el cast. dialectal *mispéro* (usual a Àlava, Burgos, Rioja, Bilbao, *ARom.* XVIII, 45), judeo-esp. *mispola* o *miscola* (VKR II, 374), i també una sèrie de formes basques (*mizpíra*, *mizpíla*, *mizperu*, *mizmíra*, i el biscaí *mesmeru*),¹⁹ les formes occitanes *mespulo*, *mespulo*, *mesplo*,²⁰ i el fr. antic *melle*²¹ i *mesle* (que han donat l'angl. ant. *medle*, modern *medlar*). El fr. *nefle* suposa un tipus *MESPHILA*²² (CGL III, 412.5) i *MESPHYLLUS* (CGL III, 300.61), mentre el picard i llemosí *neple* una *NESPILA*. En algunes parts s'ha produït un curiós encreuament entre els representants de *MESP-* i *NESP-* per a donar *menespre* i *menespro* (bordelès, perigord, llemosí, i és antic: Delpit) o *menesplo*, que reapareix en el lomb. alpi *minespolá*, usual des del Tecino fins a la Valtehlina, estudiat per Salvioni (veg. REW 5540.1).

DERIV.: Formes de diminutius: *nespleta*, *nespletxa*, *nesplona* i *nesprona*. *Nespler* o *nesprer* i la variant en femení *nesplera*, *-prera* 'l'arbre que fa *nesples*' (veg. amunt). *Nespler del Japó* (vulgarment *nisprrer*) i les formes vulgars, *nespro*, *nisprra*, *-ó* etc. (veg. amunt). *Nesplada* o *nesprada* 'gran quantitat de *nesples*', *nesplerada* o *-prerada* id. (Bal., Tort., Morella).

¹ En la *Leuda* de Barcelona de 1222 (text en llatí) apareix *nespulis* al costat de *prunis*, *pomis*, *piris* etc. (Veg. Gual Camarena, *Vocab. Comerc. Med.*, Barcelona 1976, p. 43). — ² L'aparició de *nesprer* com a l'arbre en un doc. de 1588 de Castelló de la P. (Traver, *Ant. Cast.*, p. 217) ens prova l'existència de *nespra* en aquella data. Notem que tot i atribuir la forma amb *-r-* a una base amb *-r-* en llatí vulgar (veg. infra), no exclouem la possibilitat que